

Голові разової спеціалізованої вченої ради
у Ніжинському державному
університеті імені Миколи Гоголя,
докторові педагогічних наук,
професорові кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Лісовцю Олегу Васильовичу

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата мистецтвознавства,
доцента кафедри інструментально-виконавської підготовки
Ляшенко Тетяни Валеріївни
на дисертаційну роботу
Охріменко Наталії Павлівни
«Патріотичне виховання дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства у
зкладах дошкільної освіти»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дисертації. Однією із найбільш актуальних для українського суспільства є проблема патріотичного виховання, що знайшло своє відображення у низці законодавчо-нормативних державних документів останніх років. Зокрема, у них наголошено на необхідності пошуку, розробки та упровадження в освітньому процесі закладів освіти ефективних засобів, здатних визначити суттєвий вплив на підвищення національної свідомості дітей і молоді, плекання в них дієвого українського патріотизму. Традиційно серед таких засобів визначалося й краєзнавство, проте такий його напрям, як художнє краєзнавство, на нашу думку, не віднайшов належного місця серед сучасних, цікавих для молодого покоління та ефективних засобів

патріотичного виховання. Тому вибір художнього краєзнавства як засобу патріотичного виховання дітей 6-7 років є обґрунтованим; тема наукової роботи Н.П. Охріменко визначає актуальність і реальну спрямованість на патріотично-виховну практику сучасних закладів дошкільної освіти.

2. Зв'язок з науковою тематикою. Дисертація є складником науково-дослідної теми кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя «Формування особистісно-професійної компетентності у майбутніх фахівців в галузі дошкільної освіти в умовах дворівневої підготовки» (протокол №3 від 26.10.2020 р.). Дисертантка була співвиконавицею даної теми протягом 2020-2024 рр.

Крім того, що робота Н.П. Охріменко є вагомим внеском у кафедральну наукову тематику, її важливість зумовлена також причетністю до актуальних загальних напрямів сучасної педагогіки та дошкільної освіти, покликаних забезпечити виховання дитини дошкільного віку як громадянина та справжнього патріота своєї країни.

3. Наукова новизна одержаних результатів є беззаперечною. Тема роботи є малодослідженою, а відсутність наукових теоретичних і методичних розробок щодо використання такого виду краєзнавства, як художнє, у процесі патріотичного виховання дошкільників, отримані у процесі дослідження результати засвідчують можливість оновлення практики закладу дошкільної освіти за використання запропонованих авторкою методичних підходів.

Найбільш істотними і важливими здобутками дисертантки є наступні:

- уточнено основні підходи до патріотичного виховання дошкільників з урахуванням оновленої державної законодавчо-нормативної бази у галузі національно-патріотичного виховання та оновленої нормативної бази дошкільної освіти;
- уточнено сутність поняття «художнє краєзнавство» та запропоновано авторську об'єктну структуру даного наукового феномену;
- запропоновано авторське визначення поняття «патріотична вихованість дитини 6-7 років засобами художнього краєзнавства»;

- виокремлено критерії і рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років з опертям на засади художнього краєзнавства;
- розроблено комплекс педагогічних умов патріотичного виховання дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства у закладі дошкільної освіти та перевірено їх в практиці закладів дошкільної освіти;
- розроблено й реалізовано комплексну програму патріотичного виховання дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства у закладі дошкільної освіти, що базувалася на проведенні форм прямого та опосередкованого краєзнавства, охоплювала різні напрями експериментальної роботи.

4. Наукове та практичне значення. Одержані Н.П. Охріменко результати роботи мають важливе практичне значення щодо оновлення практики закладів дошкільної освіти у напрямі патріотичного виховання дітей. Запропоновані авторкою методичні засади (розроблені форми, методи, матеріали для роботи з дітьми) щодо проведення художньо-краєзнавчої роботи у закладі дошкільної освіти у процесі патріотичного виховання дітей 6-7 років не були раніше подані цілісно та науково обґрунтовано.

Цікавими та сучасними для використання у роботі з дошкільниками визначаються пропоновані авторкою методи та методичні прийоми мистецького спрямування, заґрунтовані на елементах художнього краєзнавства, що надає можливість розширення методичних засад патріотичного виховання дошкільників у закладі дошкільної освіти. Безперечно, така робота не тільки сприятиме підвищенню рівня патріотизму у дошкільників, але й здійснить позитивний вплив на осучаснення та дієвість співпраці з батьками вихованців закладу дошкільної освіти з даного напрямку роботи.

Представлені в роботі експериментальні дані розширюють уявлення про ефективність проведення форм роботи з художнього краєзнавства у закладі дошкільної освіти.

5. Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Результати рецензованої роботи відображені у публікаціях авторки та широко апробовані на наукових конференціях. За матеріалами дисертації здійснено 9 публікацій, з них – 8 одноосібних і 1 у співавторстві, у тому числі – 3 у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому виданні, 5 публікацій апробаційного характеру в наукових журналах і збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. 3 статті із зазначених опубліковані у виданнях, що входять до наукометричної бази Index Copernicus.

6. Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам. За структурою дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, пов'язаних внутрішньою логікою й послідовністю викладу матеріалу, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 302 сторінки, із них основного тексту – 198 сторінок, додатків – 92 сторінки. Робота містить 6 таблиць та 10 рисунків.

Покликання в основному тексті здійснені з дотриманням усіх нормативних вимог.

7. Ступінь обґрунтованості наукових положень. Змістове наповнення дисертації повною мірою розкриває тему роботи. У вступі з належною повнотою й обґрунтованістю репрезентовано авторський дослідницький задум та пропоновані етапи його реалізації. Ґрунтовності, чіткості й логічної виразності роботі надає глибоко продумане застосування наукового апарату, що проклало оптимальний шлях для досягнення поставленої мети.

Чотири поставлених перед собою дослідницькі завдання дисертантка розв'язувала, застосовуючи відповідні теоретичні та емпіричні методи. Першим двом завданням присвячений перший, теоретичний, розділ дисертації, третє із поставлених завдань комплексно розв'язувалося у другому розділі, а четверте завдання вирішується у заключному третьому розділі роботи.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Високо оцінюючи рецензовану роботу, привертаю увагу до її окремих аспектів, які, на мою думку, потребують уточнення, пояснення чи корегування, а саме:

- 1) заслуговує на увагу надане авторкою ґрунтовне розкриття специфіки художнього краєзнавства, представлене у п.1.2, проте, на нашу думку, спостерігається переобтяження теоретичним матеріалом, що стосується даного наукового феномену, коли основну увагу слід зосередити у підрозділі на можливості проведення художньо-краєзнавчої роботи з дітьми старшого дошкільного віку;
- 2) проведена на констатувальному етапі дослідження діагностична методика (інтерв'ювання) з директорами закладів дошкільної освіти була доцільною щодо з'ясування реального стану патріотично-виховної роботи з дітьми та використання засад художнього краєзнавства у даному процесі. Проте при проведенні заходів формувального етапу дослідження цей сегмент експериментальної роботи залишився поза увагою дисертантки;
- 3) бажано було б розмістити у Додатках до роботи конспекти занять з дітьми, які проводилися у дистанційному форматі опосередкованого художнього краєзнавства.

Надані зауваження до дисертаційної роботи мають здебільшого рекомендаційний характер, жодним чином не знижуючи її високої загальної оцінки.

9. Відповідність дисертації спеціальності і профілю ради. Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку, що дисертаційна робота Охріменко Наталії Павлівни «Патріотичне виховання дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства у закладах дошкільної освіти» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі 01 Освіта /Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки за своєю актуальністю, науковим, теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язання

проблеми, практичним значенням є самостійною закінченою науковою роботою, що відповідає «Порядку про присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44; Постанова Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів»), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри інструментально-виконавської підготовки

Ніжинського державного університету

імені Миколи Гоголя

Тетяна ЛЯШЕНКО